

Koninklijk Museum voor het Leger
en de Krijgsgeschiedenis

KUNSTSCHATTEN UIT HET RUSSISCHE KEIZERRIJK TE BRUSSEL

Naar aanleiding van het bezoek van de Russische president Poetin aan België, begin oktober van dit jaar, werd in het Legermuseum te Brussel – het andere Jubelparkmuseum – een zaal geopend over kunstschaten van het Russische keizerrijk.

Het gaat over een collectie die voor het overgrote deel afkomstig is van het Regiment Kozakken van Zijne Majesteit, genoemd de Kozakken van de Keizerlijke Garde, gestationeerd in Sint-Petersburg. Een collectie die al sedert de jaren 1930 in het bezit is van het Museum en oorspronkelijk in de zaal over de Eerste Wereldoorlog was opgesteld. Enkele jaren geleden, bij de herinrichting van de verzamelingen WO I, verhuisde de verzameling naar de reserve. Op dinsdag 2 oktober jl. werd ze met grote trom terug aan het publiek 'geschonken'.

Het woord 'kunstschaten' moet bij de nieuwe zaal wel erg letterlijk worden genomen want wat uit de reserve werd opgediept, is bijzonder waardevol en uniek. Dit is ongetwijfeld zo voor de uitgebreide collectie Russisch zilverwerk – o.m. tafelservies, vaatwerk en een uniek ensemble van 22 zilveren trompetten – of voor de enkele uniformen die tot de persoonlijke garderobe van de tsaren behoorden maar eveneens voor de vier standaarden die in 1799 door tsaar Alexander I aan het regiment 'Kozakken van Zijne Majesteit' werden overhandigd. De opstelling van het geheel, de keuze van de achtergrondkleuren en de aangepaste verlichting dragen bij tot een verzorgd en aantrekkelijk geheel dat de sfeer van een echte schatkamer oproept. De inrichting werd toevertrouwd aan de Zwitsers-Engelse museoloog. Laatstgenoemde heeft in het museum reeds zijn sporen verdiend met de opbouw van de Wapen- en Harnassenzaal (1987) en de installatie van de collecties over de Eerste Wereldoorlog (1998).

Koninklijk Museum voor het
Leger en de Krijgsgeschiedenis

Jubelpark 3
1000 Brussel

Tel. 02/734.52.52
Toegang gratis
Dinsdag tot zondag van 10 tot 17 uur
Maandag gesloten

Voor de financiering van het project kon het museum, buiten zijn eigen middelen, rekenen op gelden die door de Vereniging der Vrienden van het Legermuseum ter beschikking werden gesteld.

Hoe komt nu zo'n belangrijke en gevarieerde collectie Russische voorwerpen in het Brusselse Legermuseum terecht, zult U zich terecht afvragen. Het antwoord hierop voert ons terug naar het revolutiejaar 1917. De officieren van het Regiment Kozakken van de Keizerlijke Garde vernemen in Sint-Petersburg de troonsafstand van hun chef en beschermheer tsaar Nicolaas II. Bevreesd voor wat komen zou, besluiten ze de verschillende kostbaarheden die ze in hun mess hebben ondergebracht en die fungeert als traditiezaal, in veiligheid te brengen. Alles wordt ingepakt en verhuist naar Novotsjerkassk, een stad niet zo ver van de Zwarte Zee, gelegen in Oekraïne. Na de oktoberrevolutie en de vrede met Duistland in maart 1918 trekken de officieren van de Kozakken van de Garde zich terug uit Sint-Petersburg. In de burgeroorlog die dan uitbreekt, vechten zij met de Witten tegen het Rode leger. In 1920 verlaten ze Rusland en uiteindelijk arriveert een groot deel van de officieren als Russische emigrant in Frankrijk en België, waar ze om den brode aan het werk moeten.

De collectie zelf werd in volle burgeroorlog overgebracht naar Constantinopel en strandt in begin van de jaren 1920 in Joegoslavië in de kelders van een artilleriearsenaal. Het geld ontbreekt om de kostbaarheden ook naar Frankrijk over te brengen. Dit kan pas eind van de jaren 1920. De inmiddels opgerichte vereniging van oud-officieren van de Kozakken van de Garde, richt in Courbevoie, nabij Parijs, voor Russische emigranten een ontmoetingsplaats in die tevens als museum wordt uitgebouwd. De schatten van het regiment worden er uiteindelijk in 1930 bij elkaar gebracht en uitgesteld.

De deelname van de communisten aan de Volksfrontregering in Frankrijk in 1936 verontrust in die mate de oud-officieren, dat ze beslissen om de collectie naar veiliger oorden over te brengen. Ze verhuist naar België naar het Legermuseum en nog hetzelfde jaar wordt de uitgebreide Russische afdeling in het Museum plechtig geopend. Tot 1992 vormde ze een permanent onderdeel van de collecties over WO I.

Centraal in de nieuwe zaal is terecht het grote punchvat opgesteld dat aan het regiment in 1913 werd geschonken naar aanleiding van de 100ste verjaardag van de slag bij Leipzig in 1813, waar het regiment zich uitzonderlijk onderscheiden had en waar meer algemeen gesproken, de nederlaag van Napoleon werd voorbereid. Het is een zilveren meesterwerk dat versierd is met miniatuurportretten van de tsaren en een afbeelding van de slag bij Leipzig. Daarnaast moeten we het prachtige en gevarieerde zilveren tafelservies- en vaatwerk vermelden, afkomstig van de mess van de officieren en besteld bij de voornaamste zilverateliers die in Sint-Petersburg gevestigd waren, waaronder Fabergé. Uniek zijn de 22 zilveren trompetten, die kort na de Russische campagne tegen Frankrijk (1812-1813) door de tsaar zelf

aan het regiment van de Kozakken werd aangeboden. Het schenken van trompetten als ereteken voor bijzondere diensten komt in het tsaristische Rusland nog voor maar het blijft een erg uitzonderlijk en opmerkelijk gebeuren. Dat zo'n ensemble, dat bedoeld is om er werkelijk mee te musiceren, in een Belgische collectie voorkomt, is des te merkwaardig.

Ook inzake uniformen pakt het Legermuseum met enkele topstukken uit. Vier uniformen van het Kozakkenregiment die door de tsaren zelf werden gedragen: een Chekmen of dienstuniform (een blauwe redingote) van tsaar Nicolaas I (1825-1855), een korte uniformjas van het parade-uniform gedragen Alexander II (1855-1881), een redingote van het parade-uniform van Alexander III (1881-1894) en het ceremoniële tenue van het regiment zoals dat door tsarevitsj Alexis Nicolaevitch, in 1917 vermoord, gedragen werd. Niet minder zeldzaam en spectaculair zijn de 4 originele regimentsstandaarden die in 1799 door tsaar Alexander I aan het regiment werden geschonken. Verrassend is ook het verhaal van een Belgisch regiment (de zogenaamde autokanonnen in Rusland) dat in WO I aan het Russische front vocht en dat in 1918 via Vladivostok en San Francisco uiteindelijk in New York belandde. Deze opmerkelijke odyssee krijgt plots gestalte via een Belgisch uniform met Russische kentekens en enkele persoonlijke uitrustingsstukken en souvenirs.

Het Legermuseum toont met deze nieuwe permanente expositie nog maar eens aan dat zijn collecties zo gevarieerd en zo gediversifieerd zijn dat ze moeilijk onder één noemer te vatten zijn. Is de rode draad 'het militaire', dan is het verrassend vast te stellen hoe verscheiden dit alles wel kan zijn en dat het niet alleen 'bommen en granaten' betreft maar ook prachtige kunstwerken van allerlei aard.

PIET DE GRUYSE

HET BORSTBEELD VAN
PETER DE GROTE, AAN
DE INGANG VAN DE
ZAAL
© KONINKLIJK
LEGERMUSEUM,
PIET DE GRUYSE

DE NIEUWE ZAAL
© KONINKLIJK
LEGERMUSEUM,
PIET DE GRUYSE

DE TOESTAND VAN
DE ZAAL VOOR
DE VERBOUWING
© KONINKLIJK
LEGERMUSEUM